

ÓZBEK MUZIKASINDA BALALAR FOLKLORI

Orazalieva Gúljayna Sabit qızı.

*Ózbekstan Mámleketlik Konservatoriyası Nókis filiali,
“Ulwma kásiplik hám social gumanitar pánler” kafedrası*

Muzikatanıw qánigeligi 3-kurs studentı.

E-mail: orazalievaguljayna@gmail.com

Ilimiy basshı: Kamalova G.M

Annotciya: Bul maqalada ózbek muzikasında balalar folklorı qanshelli dárejede áhmiyetke iye ekenligi sóz etilgen.

Tayanış sózler: Mádeniyat, saz ásbap, nama, shákirt, janr, ótmish, xalıq, qosıq, folklor

ДЕТСКИЙ ФОЛЬКЛОР В УЗБЕКСКОЙ МУЗЫКЕ

Аннотация: этой статье говорится о важности детского фольклора в Узбекской музыке.

Ключевые слова: Культура, инструмент, мелодия, жанр, прошлое, народ, песня, фольклор.

CHILDREN'S FOLKLORE IN UZBEK MUSIC

Abstract: this article talks about the importance of children's folklore in Uzbek music.

Keywords: Culture, instrument, melody, genre, past, people, song, folklore.

Balalar muzıkası - balalardıń tınlawı hám aytıwı ushın mólsherlengen muzıka dóretpeleri. Balalar muzıkası úlgileri ápiwayı forması, jaqtı ańlatpası, janlı kórkem mazmunı menen ajralıp turadı. Balalar turmısı, xalıq ertekleri, tábiyat kórinisleri, haywanat dúnyası balalar muzıkasında óz kórinisin tabadı. Balalar orınlanıwına mólsherlengen dóretpelerde olardıń atqarıw múmkinshilikleri názerde tutıladı. Balalar tınlawı ushın arnawlı jaratılğan muzıka dóretpeleri arasında ádewir saxna dóretpeleri (opera, balet, muzıkalı spektakl), kinofilm hám multfilm, telekórsetiw hám radioesittiriwlerge jazılğan muzıkalar da bar. Balalar hám áyne olar ushın úlkenler tárepinen atqarılatuğın xalıq muzıka dóretiwshiligi úlgileri (qosıq, muzıkalıq tamasha hám oynılar) Balalar folklorına kiredi.

I.S.Baxtıń “Anna Magdalena Baxtıń nota dápteri”, P. Chaykovskiydiń “Balalar albomi”, R.Shumannıń “Jaslar albomi”, K. SenSanstıń “Haywanlar karnavali” orkestr fantaziyası, S. Prokofyevtıń “Petya hám qasqır” simfoniyalıq ertegi, K.Orftıń “Balalar ushın muzıka” 5 toplamlı kompleksi (G. Ketman menen sheriklikte) Balalar muzıkasınıń jaqtı úlgileri bolıp tabıladı.

Ózbekstanda balalar muzıkası XX ásirdiń 30-jıllarında júzege kelgen. Ilyos

Akbarov, H. Muhamedova, K. Abdullayevlar birinshi balalar qosıqları, V.Uspenskiy, B. Nadejdinlar balalar ushın dáslepki fortepiano dóretpeleri jaratqan. Lekin 1950-90-jıllarda ǵana Balalar muzıkası sistema formasında rawajlandı. M.Burxonov, A. Muhamedov, N.Norxo'jayev, Ye.Shvars, A. Mansurov hám basqa kópshilikke arnalǵan qosıqlar, S.Varelas, B.Giyenko, D. Zokirov, G. Mushel, F.Nazarovlar túrli janrlarda asbap dóretpeler. X Azimov, S. Abramova, P. Xoliqov, Ǵ.Qodirov sıyaqlı kompozitorlar balalar muzıka tálimine tiyisli dóretpeler jazǵan.

Balalar ushın opera (“Yoriltosh”, S. Babayev; “Alovuddinning tilsimli chirog‘i”, S.Varelas; “Malikai ayyor”, S. Jalil “Ali Baba hám qirq qaroqchi”, V.Milov; “Haywanlar sultani”, A. Mansurov hám basqalar) hám baletlar (“Oltin kalitcha”, B. Zeydman; “Gózzal Vasilisa”, A. Berlin), muzıkalı komediya (“Dono qiz va axmoq potshoh”, D. Zokirov hám basqalar) jaratılǵan. Kompozitorlardan T.Áspitov, N. Norxo'jayev, M. Bafojev, A. Ergashev, A. Nabiyev, A. Mansurov hám basqa jas tamashagóyler hám quwırshaq teatrlarında saxnalastırılǵan spektakllarǵa muzıkalar jaratılǵan.

Hár bir dáwir yamasa zaman óz rawajlanıw dárejesi negizinde óziniń ruwxıy dúnyasına iye boladı. Ózbek xalıq balalar qosıqları mektepke shekem bolǵan tálim mákemelerinde úyrenilip klinedi. Bunnan tiykarǵı maqset ósip kiyatırǵan jetkinshekti túrli zamanagóy shawqımlı muzıkalardan múmkinshiligi barınsha uzaqlastırıp, milliy dástúriy ruwxdaǵı klassik hám kem ushraytuǵın kórkem ónerde eń jaqsı ǵáziyelerimiz bar ekenin ańlatıw bolıp tabıladı.

Uzaq ásirlerden bizgeshe jetip kelgen balalar qosıqları ózbek xalıq awızsha kórkem dóretiwshiliginiń strukturalıq bólegin quraydı. Olarda jetkinshektiń hushlı turmısı, jıl mawsimleri hám túrli bayramlarǵa munasábeti ózine tán ańlatılar edi.

Balalar qosıqlarınıń kóbisi oyun menen yamasa oyun jaǵdayında ayılǵan. Báhár mawsimında atqarılǵan “Boychechak”, “Chittigul”, “Yomg‘ir yog‘aloq”, “Laylak keldi” sıyaqlı qosıqlar usılar ǵápinen bolıp tabıladı. Mısalı, báhár sıyaqlı jawın jawar eken, sol waqıtta quwanǵan balalar oyınǵa berilip, házil-dálkek penen “Yomg‘ir yog‘aloq” qosıǵın atqaradı.

YOMG‘IR YOG‘ALQ

O‘rtacha **O‘zbek xalq qo‘shig‘i**

Yom- g'ir yo'-g'a- loq, yam -ya- shil o't - loq, En - di
e - kin - lar chi- qa- rar qu - loq, Yash -na- sin da-
la, o - chil - sin lo - la, Da- la qo'y- ni -
da oq - sin sha - lo - la.

BINAFSHA

Quvnoq

Bi- naf- sha- lar o- chil - di, yer-ga bo- dom so- chil - di,
Ul bo- dom- ni ter - gun - cha qo -ra ko'- zim te- shil - di.

Balalar repertuaridan o'rin olgan o'zbek xalq qosıqları o'yin xarakteri, atqarıwda kópshilik qatnasıwı menen basqa janrlardan ajralıp turadı. “Yallama yorım” qosıgın buğan ayqın mısıl etiwimiz múmkin.

YALLAMA YORIM

O'rtacha tez

Qal- dir- g'och qo- ra e- kan, qa- no- ti o-
la e- kan, yosh-lik-da-gi o'r- toq- lar bir u- mr- ga
Naqarot:
do'st e- kan. Yal- la- ma yo- rim, yal- lo- la, yal- lo- la-

O'zbek muzıkasında balalar folkları eń áhmiyetli o'rin iyeleydi. Bul qosıqlar balalar tárepinen atqarılıp, dúnya júzine tanıtadı dep isenim bildirip qalamız.